

La desertificació, una realitat imparabile al territori de Castelló

L'Atles de la Desertificació d'Espanya, elaborat per científics del CSICi de la Universitat d'Alacant, evidencia que el model productiu de creixement continuat sense tindre en compte que els recursos són limitats és insostenible



Si la societat és tan permeable a la desinformació és perquè els seus arguments solen fonamentar-se en la simplificació de la realitat. És més fàcil comprendre i assimilar el que no requereix reflexió i anàlisi, el que no demana esforços o sacrificis. Davant d'un **escenari que urgeix canvis substancials del mode de vida**, dels hàbits adquirits, dels models productius, es busquen i defenen teories o polítiques que justifiquen la continuïtat.



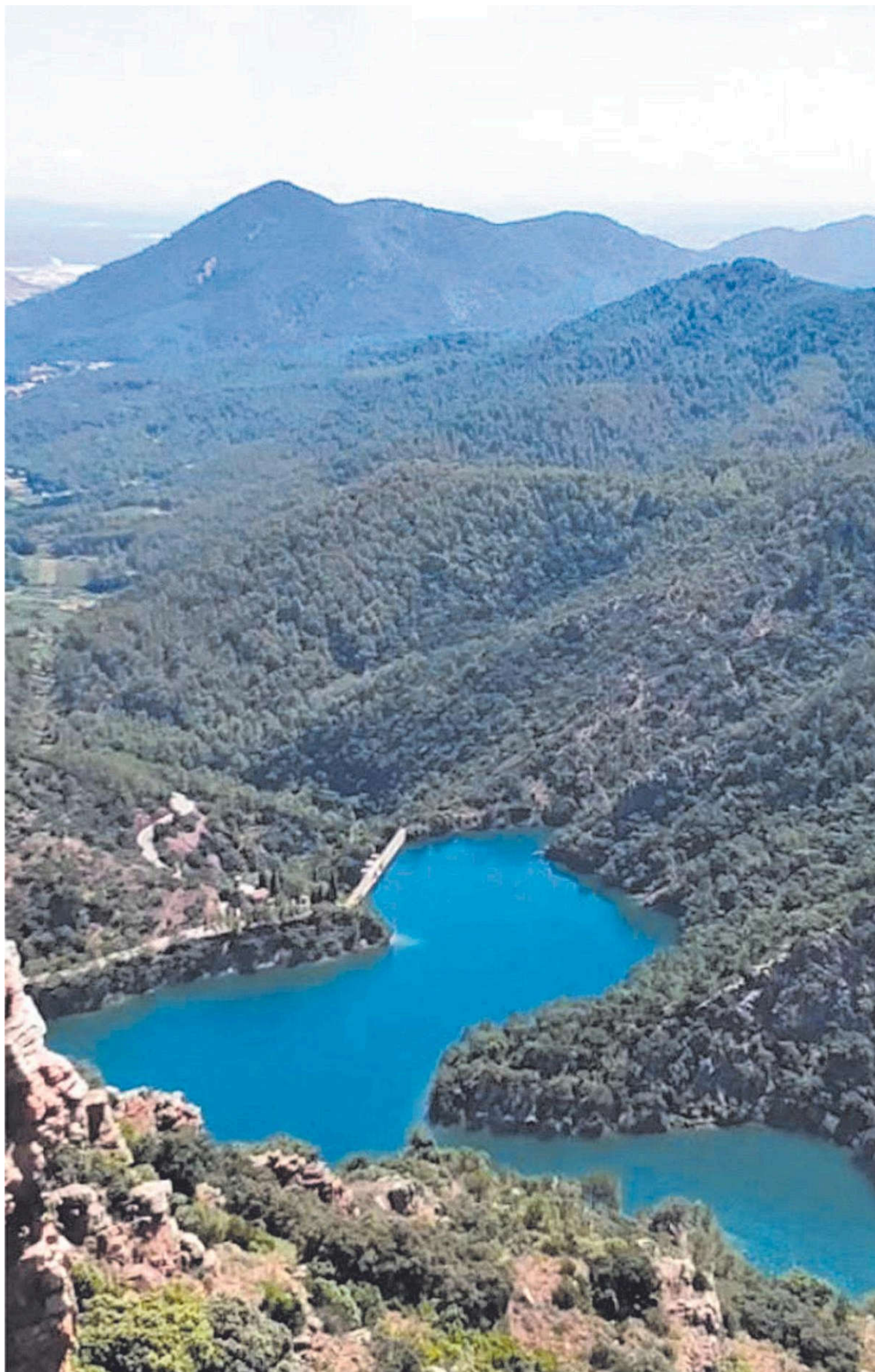
Diu **Jaime Martínez Valderrama**, investigador de l'Estació Experimental de Zones Àrides (EEZA) del **CSIC**, que la societat actual «té una memòria curterterminista. Existeix la percepció que el paisatge o el clima sempre han sigut així com són ara, però estem arribant tard. **Ja no es tracta d'advertir del que pot passar en el futur, perquè està passant**». Es refereix al procés de desertificació generalitzada.

Existeix la percepció que el paisatge o el clima sempre han sigut així com són ara, però estem arribant tard"

La desertificació és un d'eixos conceptes que els discursos del **negacionisme tracten de contradir des de la simplificació**. Fa falta quedar-se només en les paraules i no en el que signifiquen. Com es pot parlar de la possibilitat que la província de Castelló puga convertir-se en un desert amb el que es veu amb un cop d'ullada? La primera errada de concepte.

Investigació

Jaime Martínez Valderrama ha sigut un dels coordinadors, al costat de **Jorge Olcina Cantos** (del departament d'Anàlisi Geogràfic Regional i Geografia Física de la Universitat d'Alacant), de l'[Atles de la Desertificació d'Espanya](#), una investigació del CSIC i la universitat que ha comptat amb el suport de la Fundació Biodiversitat.





Martínez assenyala que «en molts àmbits, hi ha una mala concepció del que és la desertificació. S'identifica amb l'avanç del desert en les zones seques, pot ser perquè la paraula confon». Explica que **la desertificació és un procés en el qual**, «a conseqüència de les variacions climàtiques i una activitat humana inadequada», **es produeix una degradació de la terra** (entesa no només com el sòl que xafem, sinó com tots els components del territori), que va degradant-se i acaba **semblant-se als deserts, en el sentit de no ser productiva**.

Des d'un punt de vista científic, la desertificació contempla la **degradació dels aqüífers, dels aiguamolls**, de les condicions de la terra en general i que la fan fèrtil, qüestions que, òbviament, no es limiten al que es veu. I en eixe context, l'*Atles de la Desertificació d'Espanya* és de gran utilitat com a punt de partida d'una acció pedagògica, cada vegada més necessària, i **una crida a l'acció real i efectiva**.

El territori el comences a degradar quan fas ús dels recursos naturals per damunt de la seua capacitat, d'una manera permanent»

La missió de la ciència no és ser políticament correcta. S'investiga mitjançant l'observació i l'anàlisi de dades, per tal d'oferir informació útil per a la societat. Eixa és la raó per la qual, una de les principals conclusions de l'atles adverteix de la **insostenibilitat d'un model productiu** que busca un creixement continuat. «El territori el **comences a degradar quan fas ús dels recursos naturals per damunt de la seua capacitat**, d'una manera permanent», defineix Martínez.

La primera referència

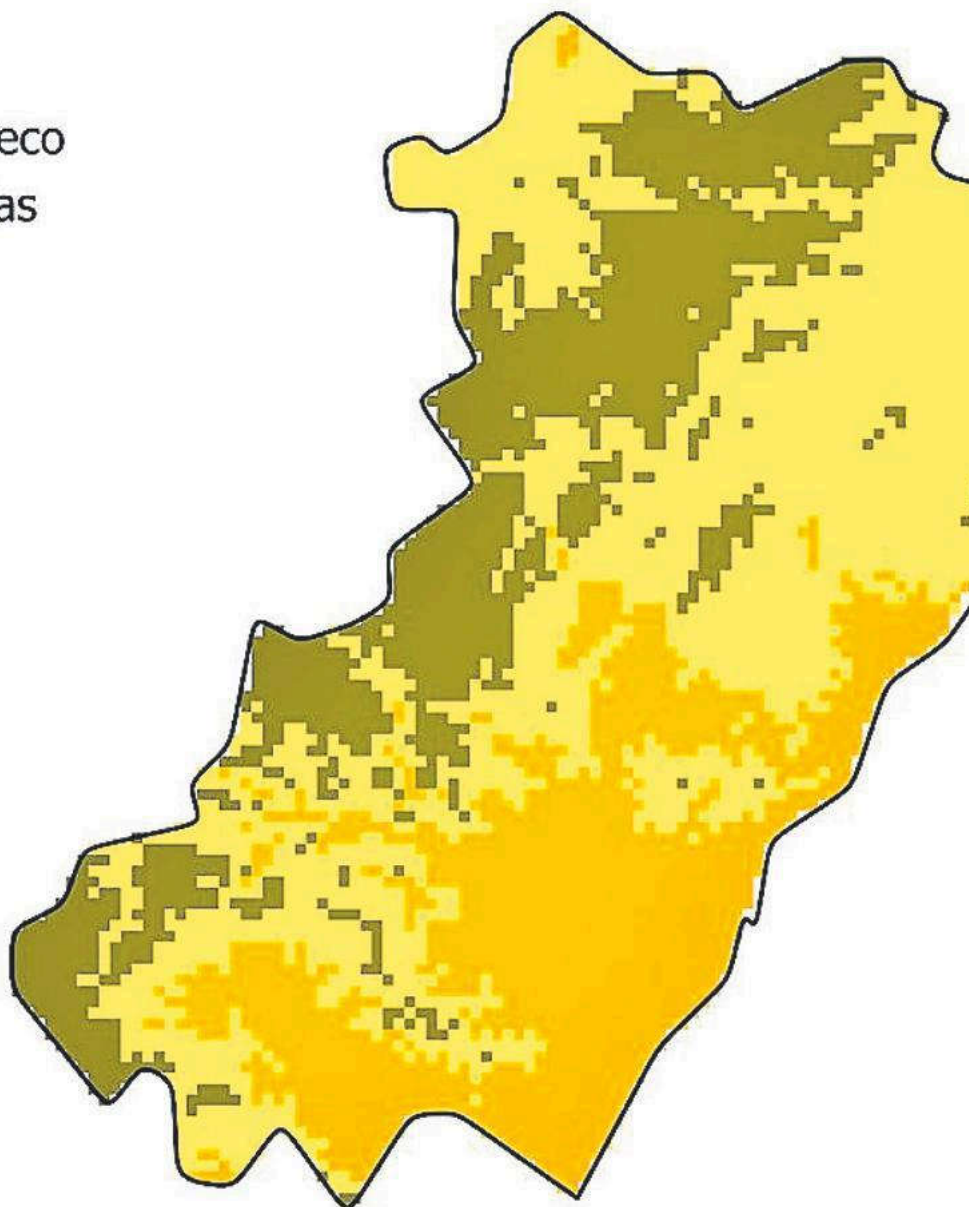
Espanya no tenia un atles de la desertificació. Existia un mundial de l'any 2018, en el qual no es varen fer mapes perquè, bàsicament, no es podia, faltava informació. «**La desertificació abasta diversos processos**, no existeix una variable en el camp que es puga mesurar, com sí que hi ha en el canvi climàtic», concreta el coordinador de l'atles.

Els investigadors participants en el **treball del CSIC i la UA** han proposat una **metodologia alternativa** per poder fer mapes que oferisquen una foto fixa de la realitat actual espanyola. Han fet ús d'un **algoritme d'Intel·ligència Artificial** ja existent, el Random Forest, «i li hem ensenyat a interpretar quins conceptes contribueixen a la desertificació i quins no».



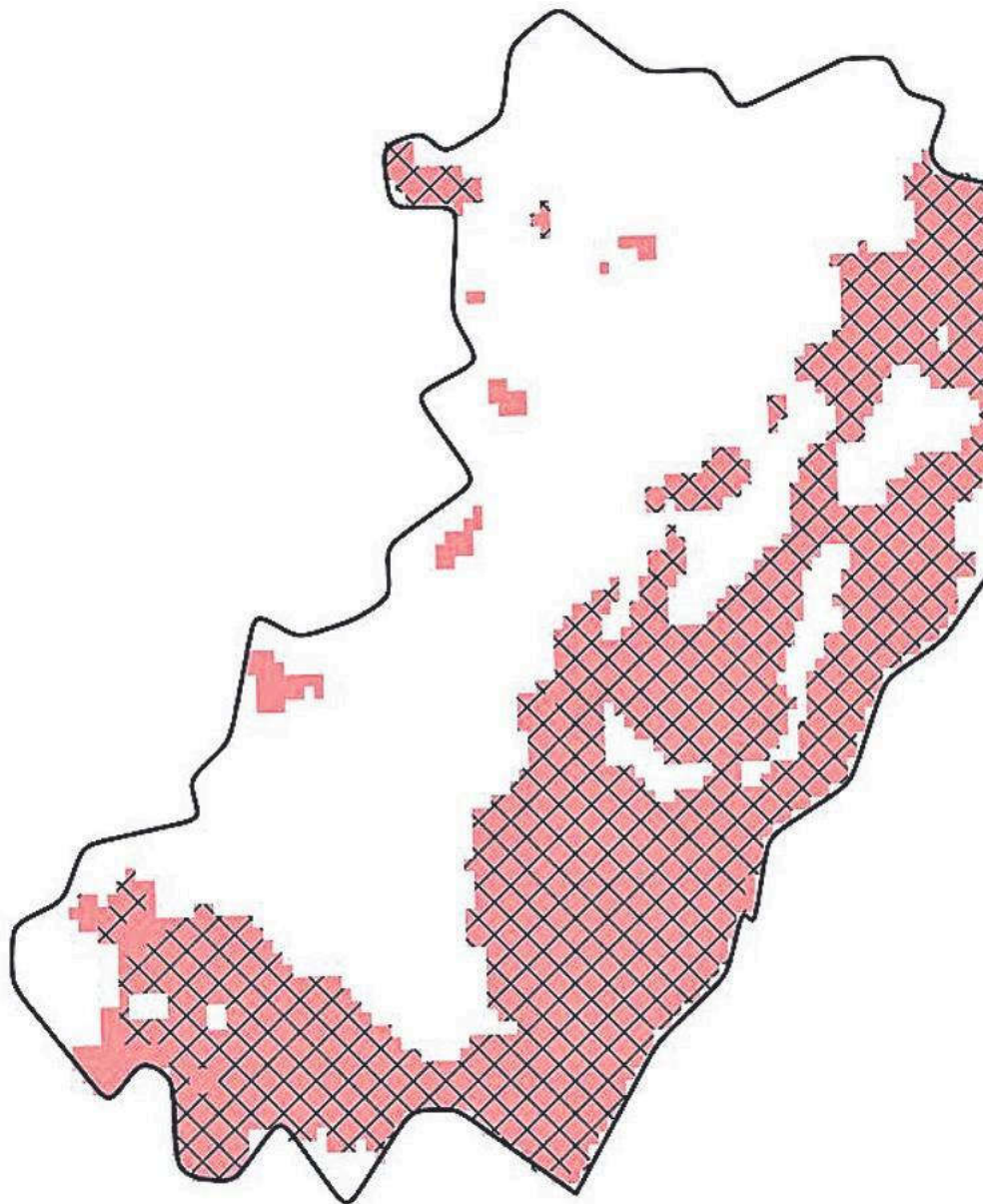
Per a comprendre com s'ha arribat a la conclusió que al **41% del territori espanyol es troba en procés de desertificació**, val d'exemple Castelló. Esta província és molt diversa. Com es pot veure al **mapa A**, té **zones considerades humides**, més pròpies de l'interior; **zones subhúmedes seques**, la major part del territori, i les **zones semiàrides**.

- Semiàrido
- Subhúmedo seco
- Zonas húmedas



Conceptes tots que tenen a veure amb les seues característiques climàtiques (principalment les pluges que reben) i no amb el seu estat de degradació. Eixa és la clau. Com mostra el **mapa B**, la major part del **litoral de Castelló** i **pràcticament la totalitat del sud provincial** es troben en estat de degradació i, el que és més preocupant, de desertificació.

Desertificado
Degradado



Coincideix, i no és una casualitat, amb les zones més poblades. La **presència humana i la seua activitat tenen un impacte innegable** en l'entorn natural.

Jaime Martínez afirma que «**la degradació de les zones àrides és molt més crítica que en les no àrides**, perquè a la natura li costa molt més recuperar-se». De fet, «en estes zones és irreversible».

Indicadors analitzats

La **sobreexplotació dels aqüífers**, la **salinització** o la **contaminació per nitrats** són uns dels indicadors fonamentals analitzats. I el **model agrícola** és la principal causa del seu mal estat de conservació. Fica un exemple: La tendència a fer transformacions de camps dedicats als cítrics per a plantar alvocats, perquè ara són més rendibles. «L'alvocat necessita més aigua, és un model que ja hem vist que ha fracassat en Màlaga», adverteix i assegura que «**en una zona estressada hídricament no es poden produir alvocats**».



No és un problema dels usos agrícoles tradicionals, matisa, sinó dels **models productius en els quals «grans empreses o fons d'inversió exploten una zona fins que esgoten els recursos, i aleshores se'n van a un altre lloc»**. Així, convida a fer una reflexió: «Hauríem de preguntar-nos per què cada vegada els aliments són més cars, però els llauradors reben menys per les seues produccions». És simptomàtic de la insostenibilitat del sistema, defensa.

Hauríem de preguntar-nos per què cada vegada els aliments són més cars, però els llauradors reben menys per les seues produccions»

El cas d'Iran

El problema principal és pensar i fer creure que el que tenim ara estarà sempre. Martínez assenyalava el **cas paradigmàtic de l'Iran**. L'arrel de les revoltes socials és una gran crisi econòmica agreujada per la pujada de preus dels aliments bàsics, «perquè no tenen capacitat hídrica».

En qüestió de 30 o 40 anys «**han buidat els seus aqüífers i el llac Urmia**», el més gran d'Orient Mitjà. Una catàstrofe ecològica motivada per un model agrícola insostenible, que va prioritzar els beneficis econòmics a curt termini i no la preservació dels recursos naturals.

A la Comunitat Valenciana

La situació de la Comunitat Valenciana, **pel que fa a l'aigua, «és molt preocupant»**, insisteix Jaime Martínez. Un període de pluges abundants com l'actual no reverteix indicadors de la degradació com la contaminació dels aqüífers. Les escales pel que fa a la desertificació «són molt grans, s'han de valorar a 20 o 30 anys vista».

Els últims cinc «han sigut més càlids, ha plogut un poc més, però venim d'un problema larvat». Conclou afirmant que «**tant de bo ens enganyem i que el mapa estiga malament**. Perquè amb les evidències de degradació que tenim ara per ara, anem a molt mal lloc».